

みんなくくりポジトリ

国立民族学博物館学術情報リポジトリ National Museum of Ethnology

TAALI BURDEL

メタデータ	言語: eng 出版者: 公開日: 2009-04-28 キーワード (Ja): キーワード (En): 作成者: 江口, 一久 メールアドレス: 所属:
URL	https://doi.org/10.15021/00001845

TAALI BURDEL

267 Gawjo bee mallumjo bee fiyiiko

Too, doo boo, gawjo, ban maako marugo debbo haa wuro man fuu walaa.

Too, baaba oo boo ban maako marugo binngel voodgo haa wuro man fuu walaa.

See nonnon, baaba goo kodo wari kadi. O don joodi haa jawleeru yolnde, see, bee kodo goo, kodo man boo mallumjo.

See nonnon, binngel goo ladi wari. Nden, mallum laari binngel goo jali. Nden, baaba binngel vi'ata mo: "Dume a jali haa binngel am doo? Dume a laari sam?" O vi'i: "Hokkam nagge difi lee, haa mi yecce." O hokki mo. O vi'i: "Too, binngel maa doo, to o mawni, o hoosi debbo nii, o ronataa maa. O hoosataa kuuje maa doo." O vi'i: "Too, ngam ka, binngel am ronatam." O hoosi maccube, o yaari binngel haa caka cak ladde. O nyibani mo, o hokki mo na'i.

Too, o vi'i: "Taa debbo yaaba ton sam."

Too, ndennden, gawjo boo mari debbo ban maako voodgo goo. O ummi. Veeti fajiri, o dilli fidoyi. O yaha o jokka hamfurde. Haa o fidha, salora, nii nii nii nii, haa o yehi o tawi saare caka cak ladde. Domka naawi mo. O vi'i: "Kaay, nde saare don haa doo kam, accu mi yaalta. Yela, mi heba ndiyam." Maccube oya goo kam don sukli bee kuude. O yehi o tawi binngel gorko goo don joodi. "Useni, barkaa maa, mi heba ndiyam mi yara?" Oo doo goo yehi nyedfi kosam, waddani mo. Biraadham, o yari, o yari. O loowani mo feere haa faandu, hokki mo, vi'i mo: "To domka don naawe, a don hoota doo a yara fayin."

Too, o vi'i: "Too, sannu ko." O nanngi laawol, o don warta, fotti bee hamfurde o fidfi. O boli kusel, o roondi, o hooti saare maako. Debbo maako yehi sa'i. Kiikide wadi, dollani mo ndiyam. O yiwi, be nasti wujani mo nebbam.

See, o vi'ata: "Kaay, debbo am, woodi hannde nii, mi yari taaku kam. Mi tokki kajaa, kajaa, mi yehi mi tawi binngel gorko, ban maako voodgo haa nder ladde too." Debbo vi'i mo: "Alla?" O vi'i: "Nh nh." Debbo vi'i: "Too, booddum," numi nder bernde mum: "Booddum. Accu suka doo kam. Koo toy mi heftoyan haa o woni." Baabtol nii, debbo vi'i: "Ayyoo, baaba am, mi hoydi a don fidha kooba." "Gal toy?" "Gal les nii." Asee maa debbo goo boo yidi yahgo gal haa derkeejo.

See, biira, kanko kam koo sulmugo o sulmaay, o roondi baaru, o vakki. O don dogga. O vi'i debbo maako hokki mo saa'a. O don dilla. O nyalli waancugo. Debbo kam habbiti haa haa naawi, don tokka. "Ndaa doo, o vi'ino kenya eeri. Ndaa doo." Haa o yehi o tawi gorko goo.

Nden, gorko goo vi'ata mo: "Ko waddu maa?" O vi'i: "Naa haa maa mi nani? Kanyum waddi yam." O vi'i: "Too, nyukku dondon. Miin kam, see caka jemma mi warta, mi hoose. Ngam yimbe am doo, to be ndaari maa, be accataa maa." O vi'i: "Too, booddum." Debbo yehi joodi haa nder maayel nii. Nde wartiri na'i nii, o vi'i:

“Kaay, iga mangariba, nastee nonnon. Hoore am don naawa. Mi yidaa hoolo.”

See, sikenaa, nde beya goo wadi siriw nii, o yehi o hoosoyi debbo goo, o wartiri haa maako. Be don mbaaldi. Be waddi gere mabbe, timmini, biira, oo doo goo maayi. Ee, genndeero goo maayi. Genndeero goo maayi goo, debbo goo sali dog-gugo, vi’i: “Komaŋ¹ kadi? Ndaa mi wari haa binngel gorko doo. To o maayi boo, haa junngo am, noy noy mi doggata, mi acca mo?” O joodi, o joodi o forti kosde, o hoosi hoore binngel goo, o jo”ini hoore maako haa dow kosde maako. O don haa veeti. O don voya.

See, nonnon, maccudo vi’ata: “Kadi on jam’en? On vi’i o nyawdo. Njehee laaree mo lee.”

See, oo doo goo yehi: “Salaam aleykum. Salaam aleykum,” maabiti nii tawi, ndaa sukaajo goo don waati, ndaa debbo don joodi. O vi’i: “Kaay, debbo doo wari wadi kuugal, mbarani min goddo haa min.” Be vooki. Be ngasi ngaska, be iri. Be leli be yecci baaba bee daada fuu haa wuro. Baaba don vooka bee daada, don wara. “Anndi moy wadani min ban nii. Min njaari binngel amin haa ladde fuu ngam min kisa, haa o rona kuuje amin doo. Moy wadi ban nii?” Be yotti goo, be don wooka goo, debbo goo boo don joodi sali dillugo.

See nonnon, jawmu saafi vurti. O vi’i: “On ngidi binngel mon doo warta naa?” Baaba bee daada be mbi’i: “Oo’o, min ngidi.” “Maccube teemerre wadda hudo, teemerre wadda ledde, teemerre wasa ngaska.” Be wadi ngaska goo. Be waddi ledde bee hudo goo. Be vaagi be waddi yiite, be hubbi. Be mbi’i: “To baaba yani haa nder ngaska doo, to daada fuu, binngel doo wartan.”

Sikenaa, see, baaba hoosi saayiire hoofni. “Binngel am, binngel am,” o yotti haa o yana nder ngaska goo, yiite helli mo. O lori o vi’i debbo maako: “Hokkam ndiyam mi yara.” O yari o lorti. O vi’i: “Kaay, jotta kam Alla, he’i.” Daada ummi fayin, kanyum boo haa yaha diwa. O yehi, o don vooka, kanyum boo o yotti yiite helli mo. O lori o emi ndiyam. O yehi fayin yiite helli mo. O vi’i: “Kaay, jotta kam Alla, he’i.” Koo moy wari habdi.

See, binngel debbo goo vi’ata: “Miin fuu naa, malla sil kambe?” O vi’i: “Koo moy fuu.”

See, binngel goo ummi, don yaha, don voya, don yaha, don voya.

See, yiite jaabti gudel maako jee o mojata doo wuli.

See, o yotti o yani nder yiite goo, yiite nyifi. Nde yiite nyifi, binngel goo vurti. Ndaa huutooru, o fion jogi haa junngo.

Nden, jawmu saafi vi’ata mo: “To a yooti huutooru doo, baaba maa bee daada maa doo maaya. To a mbari ndu boo, binngel debbo jee vurtini maa doo maaya. A wada gootel boo taa wona a wadaay. Miin kam mi dilli.”

(1969-70, Abdullaay Osmaanu Baaseewoojo taali ngol haa Marwa.)

¹ Komar kam Faransaare. <comment. Maana kam noye.

268 Bii kaygamma bee bii laamdo

Doo boo, bii kaygamma bee bii laamdo, be danyi be pat nyalde gootel. Bii kayagamma goo sali musingo kosam daada maako. O yehi, be kawti mo bee bii laamdo goo, be musinidi. Be mawnidi, be wadani be suudu gootel. Be don waalda. Sikenaa, be don waalda goo, haa be mawni. Be vurti saare laamdo. Be mahani be saare. Be don waalda, suudu gootel.

See nonnon, binngel laamdo doo boo d'onna muuya binngel laamdo feere daaydum.

See, kiikide ban nii, o wi'ata ngorgi maako, bii kaygamma goo: "A doftatam haa laamdo kajaa naa? Mi yaha mi laara binngel jee muuyanno-mi goo." O vi'i: "Too, mi doftete, ngorgi am."

Too, sikenaa, kiikide man, naargewol wadi. Nde naargewol wadi goo, iyeende tobi, nyibre dasi.

See, bii laamdo goo wari tawi ngorgi maako goo vi'ata mo: "En njahan goo naa?" O vi'ata: "Kaay jotta doo kam, mi hebataa yahgo, waaye. Nyibre doo en hulataa naa?"

Too, bii laamdo goo vi'ata: "Miin kam mi dilli. A vili yam amaana kam. Miin kam mi dilli." Hoosi kaafaahi-dimi, o vakki. O d'on yaha. Ma"ere wada, o laara laawol. Ma"ere wada, o laara laawol. Nii nii, o yotti o tawi luuro bokki d'on mannga nii. Ma"ere fiyi, o laari luuro goo, law, o nasti. O tawi mbarooga nyaami himbe keccum keccum haa ton.

See, o nani kuuje d'on dimmba. O sakkini junngo gal dow, haa luuro goo, o tawi dum bikkon mbarooga, didi d'on njoodi haa ton. Daada bee baaba fuu mbarooga man vurti dilli waancoygo.

See, o d'on joodi yakka gooro. Ngorgi maako goo, bii kaygamma goo vi'ata: "Hanne ngam nyibre doo nii miin boo senndan bee ngorgi am? Accu mi tokka mo." Ummi, kanyum boo vakki kaafaahi dimi. Ma"ere wada, o laara laawol. Ma"ere wada. O yotti deydey luuro leggal goo, o nani huunde d'on yakka huunde. O vi'ata: "Ko won haa neder luuro leggal doo fuu, hokkam ko yakkata doo."

See, oo doo goo volwaay, nani dum goddo kam ammaa volwaay, hooci hoore goddo sakinani mo. O vi'i: "Too, miin kam mi d'on nasti." O nasti o yehi. O meemi nii: "A'aa, waaye, dum aan duu? Naa a tokkoyi yam?" "A'aa, mi vi'i kayya waaye, taa mi vila amaana ndikka mi tokke." "Too, booddum. En njoodee kadi. To veeti, en yottitoya."

Too, be d'on njoodi goo, asee, mbarooga doo dilli haa wuro binngel laamdo, be njaananno binngel debbo goo, yehi nanngi binngel debbo goo, mbaraay, d'on dasa wartira. Faandi deydey luuro leggal goo.

See, bii laamdo goo vi'i: "Jawmu luuro d'on warta. Accu mi vurta."

See nonnon, o wurti bee kaafaahi losi. O telbi mbarooga goo bantti hoore, o soppi. Daande fiyiti haa to, banndu fiyiti haa to, don talla. O ewni ngorgi maako goo be wari, be efti goddo. "Noy, maayi naa?" O vi'i: "Kaay, maayaay don foofa sedda." Be muuki mo, haa binngel debbo goo hefti hakkiilo muudum, joodi be don ngeewta. Binngel goo boo annditaay dum bii laamdo waranno muuya mo goo.

See nonnon, be don njoodi yeewta, be don joodi yeewta.

See, mbarooga jee debbo goo boo don warta. Bii kaygamma goo boo, kanyum boo vurti, yehi mbari kanyum boo. Be ngari be don njoodi.

Nden, bii kaygamma goo vi'ata, mbaran bikkoy doo boo. O vi'i: "Kaay, taa mbaru. Accu kanyum kam, en kirsa. Nonnon, taa cenndita ngam en nyootan hoore man babbol." O vi'i: "Too, booddum."

Ndennden, be emata binngel laamdo goo: "Aan kam, haa toy a woni?" O vi'i: "Miin kam haa wuro kaajaa ngoni." "Haa wuro baaba maa doo kam, woodi himbe don wordube haa ton naa?" O vi'i: "Mi anndaa, to mi yecci on ndaa wayne bee wayne wordube kam mi fewi on." Be vi'i: "Minin kam min ngidi humpititgo, to Alla humpiti, minin kam." O vi'i: "Too, booddum." Nonnon haa wuro baaba binngel goo, laamdo hatti binngel muudum. Be tappi mbaggu haa ton. Koo moy va'a puccu. Mo jaare jeego dow puccu mum, mo kaafaaje, walaa ko walaa. Binngel laamdo majji. Be don njaha dabbtitgo. Be don tokka dasinrgol.

See nonnnon, beya goo nyooti mbarooga goo daande man pat, mbari bikkoy goo waddi binngel debbo goo wallini caka. "Naa a yi'i dum fotan?"

Too, kambe be nasti luuro lekki, be njoodi be didi. Be mbi'i: "Debbo, koo be baditi, taa volwu sam. Aan taa banttu. Taa a laara maa sam." Binngel vi'i: "Too, booddum." Bawdi baditi. Bawdi baditi.

See nonnnon, gooto don dow puccu vi'i: "Barkaa maa, ndaa too, binngel maa baroode don nyaama." O vi'i: "Coppee mo daande. Miin o fewata, binngel am mbarooga don nyaama? Coppee mo." Be soppi oo doo. Nii nii haa wadi himbe nayo.

See, kaygamma vi'i mo: "Kayya barkaa maa, bee goonga. Miin boo, to on yidi on mbara-mmi. To on yidi boo, acca-mmi."

Too, o vi'i: "Too, booddum. To maccube goo kam?" Maccube vi'i: "Don, barkaa maa." Be hooci puccu, haa be yaha be mbara kuuje goo. Kayya, aan boo, koo moy fuu baditi nii naa kanyum yidataa lorta bee puccu. Nii nii, biira, maccube jinnidi pat. Fulbe boo wari eti. Oo jottando haa mbarooga doo koo gootel hebaay. Lutti see laamdo don dari bee binngel debbo doo.

See, kanko goo hoosi kaafaahi maako. O saamni bee puccu maako, o yotti o bantti kaafaahi haa o soppa.

See, goddo vi'i mo nder luuro leggal: "Kayya waaye, baraadum. Nantu bernde, taa mbaraa, baraadum"

See, biira, be ummini binngel debbo. Be vurti, be don njala beya goo kam.

Too, laamdo vi'i: "Beye wadi kuugal doo?" Be ewni be. Be va"ini be puccu bee binngel debbo. Be ru"iti, be hooti.

Too, be mbi'i: "Noy on wadanno?" Binngel laamdo vi'i: "Miin kam mi donno iga naane fuu, mi donno muuya mo."

Too, o vi'i: "Min ndokki maa binngel debbo doo. Min ndokki maa huunde fuu teemerre teemerre. E aan, bii kaygamma?" O vi'i: "Miin kam mi doftu ngorgi am." "Aan boo, min ndokki ma huunde fuu teemerre teemerre."

Jam, be hooti wuro maßbe.

(1969-70, Abdullaay Osmaanu Baaseewoojo taali ngol haa Marwa.)

269 No baaba waadi bee binngel

Haa mi vi' ma no baaba waadi bee binngel. Asamaare¹ tobi helti. Buunsabre² ndunngu. Ba umma doo yaha luumo Garwa, na'i ummi soggoyaago jemma. Rawaandu yehi fadfi nagge. Rawaandu ladde.

Ndennden, sey to ma"ere ma"i, goddo yi'a.

Ndennden, binngel aarti doggi. Nde doggi yehi riiwi rawaandu. Baaba don wara bee labbe didi. Baaba nde do wara bee labbe didi, don wara, don wara, don wara, binngel don haba. Rawaandu wari nagge bano hirsheteenge. Binngel don wahta nagge. Baaba numi sakkina labbe doo. O vi'i: "Kaay, taa mi sakkina tawon, sey to mi ..." Mo waddi junngo, kab. O nanngi junngo biyiiko. O vi'i: "Wayne am, a semtinino hannde." O vi'i: "Kadin, a anndi a nanay mi wara. Kaay, to mi yuweno labbe dee kam miin woni kuldfo naa, aan woni kuldfo?"

Too, kaa boo, mi keßtaay mo buri.

A"aa, gardo gada oo buri naa? A"aa, o aartudo don wahta nagge buri naa?

(1964, Bodaado Hontorbe, taali ngol haa Baba dakkii Yarmbar haa lesdi Ngawndere.)

270 Wujjuße binngel laamdo

Gujo bee jawmu dabare bee mallum bee goddo jee fidata ratataa¹ bee goddo jee tabtata bee goddo jee a ma"ita, a wada ko a yidi fuu. A wada gite maa nii, wada nii, a wada ko a yidi fuu, jinni. Kanko boo o do laanya koombowal. Yerima, binngel laamdo, o ummi. O dilli ladde. Haa ladde feere doo, o yami binngel laamdo, o vi'i o yidi bangugo binngel laamdo doo. O bangoo binngel laamdo.

¹ Asamaare kam ba wi'go iyeende.

² Buunsabre, dum nyibre.

¹ Rata < rater. Faransaare. Maana kam woofgo.

Sey, laamdo vi'i o bangataa binngel mum. O warti. O wari o tawi ße. Mallumjo, gujjo, jawmu dabare, mo fidata heba, mo taftata, mo ma'a, ma'ita, wada ko yidi fuu.

Too, ße hawti kadi. Be dilli. Be nasti koombowal. Ma'a ma'ita, on do yerba koombowal doo. Mo buri jaawal. Be do laanya. Be yotti totton. Be jippi koombowal. Be vi'i: "Too. Noy wadta en nasti nder saare?" Goyru wadi haa woha. Jawmu dabare sakinini mo kusel. O do yakka. O acci be saali. Puccu wadi haa wooka. Jawmu dabare hokki dum geene. O do yakka, yakki. Be pat be do nasti dey? Debbo wadi nii haa volwa. Sakkinini mo hottollo. O do motta hottollo may.

Too, be yotti. Be nanngi binngel debbo. Lutti doggugo tan haa ße dada. Be nanngi binngel debbo, mallum joodi, laari. Gujjo yehi wujjidi binngel debbo haa nder saare waddi be haa deydey gal yolnde'en doo. Wari tawi maccube'en doo warti, o taari saare. Be vi'i: "Too." Mo jodata bee laamdo may boo maafire, solli on hoosata. Solli, sey, jafti binngel debbo goo haa junngo mabbe yaari. Mallum laari tawi walaa no wada. Walaa no wada be nanngaay ße. Mallum, sey, jippi gaaru tan, haa yaha koombowal. Maafire ummi do dilla, maafire do saala, do taara bee gaaru bee debbo goo, do jogi dum nii dow mahol, do taara bee debbo goo, do jogi dum nii, maafire yotti, do saala, mo fidata hoosi kaa'e fidi maafire. Maafire fa'i nder saare. Mo taftata boo tafti debbo, sakkini debbo nder bato². Boyma ße pat be joodi nder koombowal. Be pat be joodi. Nde be joodi, haa nder koombowal goo, ba ko a ma'i, a ma'ita, be eeri maayo. Be dilli. O bangi binngel debbo.

Too, moy buri dabare haa nder mabbe?

Mallum buri dabare. To mallum laaraayno, yimbe do taari saare may, noy wadata be wurta?

Too, haa yahugo boo, jawmu dabare buri ße.

Too, haa nafugo boo, gujjo buri ße nafu.

Too, haa sallungo ße maa, jawmu dabare buri.

Too, haa hebugo debbo maa, mo tafti on buri bee fidoowo. Be pat walaa mo huuwaay.

Too, aan yecca mo buri dabare nder maßbe.

(22/1/1983, Aamadu Rufaa'i taali ngol haa Ngawndere. Adda mum taalani mo ngol haa Ngawndere.)

271 Waawbe tato

Yimbe ngaawooße liddi, yimbe jee yahata ngaawan, fidan, waancan.

Too, ße do dilla haa nder wuro. Be nasti nder wuro kadi. Be yahi ngaawi liddi, waddi. Oo doo maa iyeende tobrataa mo. No iyeende wadta doo, luutan dum bee

² Bato kam ba wi'go koombowal bee Faransaare. < bateau.

jaawal.

Too, oo doo doo boo do"ataa leddi. Oo doo boo waman tan. Waman bana daago'en, dume dume nii. Mo iyeende tobrataa dum doo, iyeende irin jee ummata wara nonnon bee jaawal doo, ummi do wara tan, haa tappa mo. Haa tappa mo, sey, kanko goo hiddeko iyeende goo yotta, haa toba tobo gootel nii doo, hiddeko yotta haa toba, o wadi bukkaaru, o joodi nder ton. Naa a yi'i, tobaay mo?

Too, oo doo doo boo, o do joodi. O do dilla ban nii naa a yi'i iyeende helti kadi? O do yaha haa sobaajo maako.

Sey, o diirti haa o do"a. O ta'i geene ladde caap o hawri, o vami o waali down ton. Waali dow daago walaa ko wadi.

Too, oo doo doo boo, o ummi, o do dilla irin maayo waddata. Maayo waddi. Kanko boo o yaawan. O yotti. Maayo do wara nii, haa wara mabba laawol, o wari o saali. Ndiyam yotti. O yotti o saali. Ndiyam meemaay mo.

Yeccam mo buri dabare.

Naa woodi mo buri gootel?

Too, oo doo doo noy noy o tayri geene ladde doo pat, o wari o hawri o waali geene?

Too, oo doo boo noy noy iyeende fuddi haa toba o wadi suudu o joodi? Oo boo noy noy ndiyam wari haa saala kanko boo aarti ndiyam saalugo, saali gal gada?

(22/1/1983, Aamadu Rufaa'i taali ngol haa Ngawndere. Baka mum taalani mo ngol haa Yahunde.)

272 Wordube dido

Binngel gorko mardo bernde, waatoo, gorko, gooto haa wuro bana haa wuro doo. Gooto boo don koo haa Garwa nii.

Too, sey, be hawra, be wara, be fotta. Be wari be fotti haa saka sak ladde. Suudu hunnde ladde boo don nii. Hunnde ladde hallinga don nii. Waali tan. Be yaha suudu kunnga ladde goo. O wari nasti. O wari nasti e joodi haa nder suudu. Oo boo nasti joodi haa doo nii haa hunnduko dammugal. Iyeende do toba. Iyeende tobi tobi. Oo maa bee waccuje. Oo doo maa bee po'aadi¹. Oo maa do joodi, yakka jee mum. Oo boo joodi do yakka jee mum. Be do yakka, be do yakka.

Sey, mo wari goo, sey, vi'ata yoo: "Aan, mettinam ko a nyaama doo." O vi'i: "Too." O neldi kosde goddo. O jaabi o resi. O neldi po'aadi goo. Oo maa hoosi po'aadi. Oo maa hoosi waccuje hokkiti oo. O hoo'i. Be senndiri. Be do hoota. Be do hoota, be do hoota, be do hoota. Oo haa badi yottugo wuro mum. Oo haa badi yottugo wuro mum.

¹ Haanii wi'go pu'aadi.

Sey, be didi fuu ße numti, ße hoofnindiraay. Be doggi, ße yotti, ße hawri. Be foti haa laawol. Be hoofnindiri. O warti. Gooto jee woni gal doo nii doo, warti.

Sey, tawi yaha suudu maako. Do hebbini nder suudu maako. O tawi feere boo don haa nder beembal. Suudu jee o yehi pat o tawa nyuu'i. O yahi haa suudu sobaajo maako. Sobaajo maako vi'i maßbitittaa.

Sey, bernde maako metti. O wari o laari nyuu'i goo. Asee, naa dñum nyuu'i. Ginnaaji on warti nyuu'i. O laari nyuu'i. O numi o nasti babal nyuu'i doo heftan. O laari nyuu'i, o laari nyuu'i doo.

Sey, hunnde feere vi'i mo: "Tata yahu." Hunnde feere vi'i mo: "Yahu." Bernde maako vi'i o yaha. Hunnde feere boo sekmo: "Tata yahu. Tata yahu." Ummi tan, sey, o diwi nder beembal haa babal buri duudugo. O nasti nder totton. Nastugo maako, sey, o warti sardi, dume, dume, pat.

Sey, o hawri tan. O hoosi o wadi o mahi saare maßbe, o riski. O do joodi. Gooto too boo, nde hooti, tawi kuuje ladde haa nder suudu mum, mbarooga'en, dume, dume'en doo, do irta ledzi nonnon do berni. O nasti haa o mbara. Warti kuuje fuu wo"itini mo suudu. O joodi.

Nder maßbe doo moy buri marugo bernde?

(22/1/1983, Aamadu Rufaa'i taali ngol haa Ngawndere. Sooje Pullo Woyla Maayoojo taalani mo ngol haa Ngawndere.)

